

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE

Oblastní pracoviště

Hradec Králové

Inspekční zpráva

Speciální škola Josefa Zemana, Náchod, Kladská 335

Adresa: Kladská 335, 547 01 Náchod

Identifikátor školy: 600 024 245

Termín konání orientační inspekce: 22. – 25. leden 2001

Čj.	091 105/01-4009
Signatura	oi3nu203

CHARAKTERISTIKA ŠKOLY

Speciální škola Josefa Zemana, Náchod, Kladská 335 (dále jen škola) sdružuje dle zařazení do sítě škol, předškolních a školských zařízení čj. 22 563/2000-21 ze 14. 7. 2000:

- zvláštní školu s kapacitou 90 žáků,
- speciální základní školu při nemocnici s kapacitou 36 žáků,
- školní družinu s kapacitou 24 žáků,
- speciální mateřskou školu při nemocnici s kapacitou 36 dětí.

Z vyplněné podkladové inspekční dokumentace a inspekčních zjištění vyplývá, že navíc jsou vzdělávání žáci pomocné školy a v loňském školním roce i žák přípravného stupně pomocné školy.

Orientační inspekce byla zaměřena na posouzení úrovně činnosti zvláštní školy, ostatní součásti nebyly kontrolovány.

Škola má čtyři pracoviště:

- 547 01 Náchod, Kladská 335 (hlavní budova) – tam je umístěna zvláštní škola, školní družina a školní jídelna,
- 547 01 Náchod, Vítkova 3 – dvě třídy pomocné školy,
- 547 69 Náchod, Purkyňova 446 – jedna třída speciální základní školy při nemocnici a dvě třídy speciální mateřské školy při nemocnici,
- 547 01 Náchod, Bartoňova 951 - jedna třída speciální základní školy při nemocnici a dvě třídy speciální mateřské školy při nemocnici.

Veškerá inspekční činnost probíhala v hlavní budově, kde je většina potřebného zázemí pro výuku žáků vyjma školního hřiště a odpovídajícího školního pozemku.

Všechny třídy mají jednosměnné vyučování, odpolední vyučování není zavedeno vzhledem k získaným negativním zkušenostem, protože se část žáků na odpolední výuku do školy nevracela.

Od 1. července 2000 je škola příspěvkovou organizací s právní subjektivitou.

HODNOCENÍ KVALITY VZDĚLÁVÁNÍ

Teoretické vyučování

Během inspekce bylo provedeno celkem osm hospitací v předmětech český jazyk, matematika, vlastivěda, zeměpis a řečová výchova.

Plánování a příprava výuky

Výuka probíhá podle vzdělávacího programu zvláštní školy, který schválilo MŠMT ČR pod čj. 22 980/97-22 dne 20. června 1997.

Časová dotace ve sledovaných předmětech odpovídá učebnímu plánu deklarovaného vzdělávacího programu. Učitelé vypracovali tematické plány, jejichž obsah je v souladu s učebními osnovami. Výjimku tvoří český jazyk v 8. a 9. ročníku (VI. třída), kde složka předmětu čtení a literární výchova není vyučována v souladu s učebními osnovami. Dostupné

materiály (tematické plány, zápisy v třídních knihách) a provedená hospitace svědčí o tom, že výuka probíhá pouze formou hlasitého a tichého čtení, oblast literární výchovy je vyučujícím opomenuta. Konfrontace této skutečnosti s výstupy žáků nemohla být provedena, neboť sešity nejsou pro předmět vedeny. Nezavedení sešitů při výuce ve třídě s odděleními je faktem, který svědčí o neefektivním využívání učebního času, což potvrdila i provedená hospitace. Žáci měli v době, kdy učitel četl s druhým oddělením, za úkol číst formou tichého čtení (v době hospitace téměř celou vyučovací hodinu), což ve speciálním školství je porušením didaktické zásady přiměřenosti. Popsaná skutečnost je jednak považována za nedostatek v oblasti plánování a přípravy výuky, jednak se jedná o porušení § 39 odst. 1 zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů – tedy neplnění učebních osnov.

Bezprostřední příprava učitelů na výuku vykazovala značné rozdíly. Někteří pedagogové byli na výuku dobře připraveni, někdy však nebyly patrné žádné známky přípravy učitele na hodinu. Byla rovněž sledována hodina, kdy vyučující (v hodině po hlavní přestávce) zapisovala příklady prověrky na tabuli až v době vyučovací doby. Jedná se tedy o neefektivní využívání času.

Skutečnost, že vyučující mají povinnost danou ředitelem školy písemně se na jednotlivé hodiny připravovat, se v průběhu hodin neodrazila.

Stanovené výukové cíle nebyly žákům na počátku hodin zpravidla sdělovány, proto se o jejich naplňování nelze jednoznačně vyjádřit. Přesto bylo v některých hodinách zřejmé, že učitelé neměli jasně stanovený výchovný a vzdělávací cíl. Jednalo se například o zadanou prověrku v případě, kdy učivo nebylo dostatečně procvičeno, jak vyplynulo ze znalostí žáků a záznamů v třídní knize. V některých hodinách výukový cíl naprosto chyběl (např. čtení bez průběžného upevňování správného čtení či čtení s porozuměním, dále řečová výchova bez rozvoje komunikačních dovedností).

Zcela výjimečně užívali učitelé k dosažení zamýšlených cílů vhodně zvolených učebních činností. V naprosté většině hodin nestanovili pedagogové takové formy a metody práce, které by udržely a upoutaly pozornost žáků po celou vyučovací hodinu. V několika hodinách neměli při plánování hodin na zřeteli výkon, který mohli od žáků očekávat. Stejně tak nezvládali plánování výuky ve třídě s odděleními takovým způsobem, který by efektivně zaměstnal žáky po dobu jejich samostatné práce.

Podmínky výuky

Šest vyučovacích hodin bylo vedeno učiteli splňujícími podmínky odborné a pedagogické způsobilosti. Hodinu vlastivědy ve III. třídě vyučovala pedagožka se středním pedagogickým vzděláním, hodinu zeměpisu v VI. třídě vedl pedagog, který nemá vysokoškolské pedagogické vzdělání rozšířeno studiem speciální pedagogiky. Uvedená skutečnost je v rozporu s § 3 odst. 1 zákona ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, § 51 odst. 1 zákona FS ČSSR č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol a středních škol, ve znění pozdějších předpisů a § 1, 2 odst. 1, 4 vyhlášky MŠMT ČR č. 139/1997Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců. Přímá souvislost mezi dosaženým vzděláním pedagogů a kvalitou výuky nebyla zjištěna. V průběhu inspekce bylo zaznamenáno uzavřené sociální klima učitelského sboru, nižší míra invence, dynamičnosti, iniciativy a tvořivosti, což souvisí s celkovým klimatem školy (viz níže - kapitola Hodnocení kvality řízení - vedení a motivování pracovníků). Byl zjištěn vysoký věkový průměr pedagogického kolektivu.

Většina hodin probíhala v kmenových učebnách, zeměpis byl vyučován v odborné učebně

zeměpisu. Prostorové a materiální zázemí v zásadě umožňuje realizaci vzdělávacího programu. Některé učebny byly esteticky upravené, vhodně vyzdobené výtvarnými a rukodělnými pracemi žáků a doplněné návodnými materiály. Jiné působily strohým a nepodnětným dojmem. Názorného materiálu učitelé využívali v omezené míře, docházelo tak často k porušování didaktické zásady názornosti a přiměřenosti. Některé mapy použité v učebně zeměpisu neodpovídaly současnému politickému rozdělení Evropy. Pro samostatnou práci neměli žáci k dispozici zeměpisné atlasy. Jednou z mála využívaných pomůcek byla tabule, která byla v některých hodinách již na počátku hodiny špinavá (např. hodina matematiky - geometrie).

Přestože učitelé mají k dispozici didaktickou techniku, její využití nebylo při hospitacích zaznamenáno.

Vedení školy v základní míře vytváří předpoklady pro dodržování psychohygienických zásad (délka přestávek, rozvržení výuky v průběhu týdne a dne). Teplota v učebnách byla optimální, ve všech místnostech bylo čisto. Učitelé dbali na pravidelné a přiměřené větrání. Na základě subjektivního pozorování bylo zaznamenáno, že v některých hodinách nebylo rozsvíceno, přestože venkovní světelné podmínky toto vyžadovaly. Učitelé v hodinách příliš nedbali na uplatňování zásad duševní hygieny. Členění hodin, relaxace a tempo výuky nezohledňovaly přirozenou únavu žáků, funkční relaxační činnosti k zachování psychické svěžesti žáků byly zařazovány jen ojediněle.

Nesprávné sezení žáků při práci často ovlivňovala nevhodná velikost lavic. Správné sezení však učitelé nevyžadovali ani u žáků sedících ve vhodných lavicích. Chyby byly zjištěny i v držení psacího náčiní.

Organizace, formy a metody výuky

Učební činnosti většinou navazovaly na předcházející výuku a umožňovaly návaznost následující výuky. Struktura hodin však neodpovídala věku žáků, jejich schopnostem a mentální úrovni. Jak již bylo zmiňováno výše, často byly porušovány didaktické zásady:

- *názornosti* (jen zřídka byly využívány učební pomůcky a materiály, tím nebyly nevytvářeny předpoklady pro snadnější zvládnutí učiva a rozvoj rozumových schopností),
- *uvědomělosti a aktivity* (užívané metody a formy práce neformovaly u žáků uvědomělý vztah k práci, již výše byla popsána nejasnost výchovných a výukových cílů - ty nebyly často žákům sdělovány na počátku hodin, stejně tak jako nebylo provedeno shrnutí na konci vyučovacích hodin, které přecházely v přestávku bez zjevného zakončení, dále byla mnohdy patrná nechuť žáků k prováděným činnostem, apatie či naopak nekázeň),
- *soustavnosti* (absence systematičnosti a logické návaznosti - např. samostatná práce žáků ve třídě s odděleními často nebyla hodnocena - učitelé se k ní ani v závěru hodin nevraceli, či již dříve zmíněná prověrka neprocvičeného učiva),
- *přiměřenosti* (zadávané samostatné úkoly v některých případech neodpovídaly rozumovým schopnostem žáků, z toho opět pramenila častá neefektivita hodin doprovázená nekázní žáků).

Učitelé zachovávali individuální přístup k jednotlivým žákům, vzhledem k naprosté absenci vnitřní diferenciaci ve třídách s širokým rozptylem mentálních schopností žáků však neměla řada sledovaných hodin potřebnou účinnost. Případné respektování individuálních zvláštností se omezovalo pouze na rozlišení doby potřebné pro splnění daného úkolu.

Škála používaných forem byla omezená, byly využívány stereotypní postupy bez aktivního zapojení žáků.

Pokyny, výklady a otázky učitelů byly v některých hodinách jasné, srozumitelné a přiměřené

věku a možnostem žáků. Někdy však výuku negativně ovlivňovala nejasná pravidla komunikace.

Učitelé se občas dopouštěli didaktických a odborných chyb (nesprávná matematická terminologie, gramatické chyby zapsané vyučující na tabuli v rámci přípravy na hodinu, nevhodně volené učební pomůcky apod.).

Motivace a hodnocení

Vstupní a průběžné motivační metody byly zřídka využívány, což se odrazilo v celkovém průběhu hodin, v aktivitě a zapojení žáků do výuky. Učitelé občas sdělovali na počátku určitých činností postup práce. Ze strany několika pedagogů byla poskytována průběžná pomoc při plnění samostatné práce, naopak v některých hodinách žáci na vypracování úkolu nestačili, přesto jim učitel neposkytl radu ani pomoc.

Pedagogové se snažili při výuce využívat v teoretické rovině mezipředmětových vazeb a dosavadních zkušeností žáků.

Nedostatkem v oblasti motivace je rovněž fakt, že učitelé nedbali vhodným způsobem na zapojení všech žáků, od některých žáků nevyžadovali po celou vyučovací hodinu žádnou aktivitu.

Jak vyplývá z dostupných materiálů (žakovské knížky, pedagogické deníky učitelů), má hodnocení chování převážně negativní charakter. Učitelé jako nejčastější formu hodnocení a výchovného opatření volí zapisování negativních projevů žáků - v některých žakovských knížkách je častější frekvence poznámek než známek. Negativní hodnocení žáků je nadále zřetelným rysem výchovně vzdělávacího systému školy, přestože už předcházející inspekce na tuto skutečnost upozorňovaly.

Úroveň úpravy žakovských sešitů má přímou souvislost s důsledností jednotlivých učitelů a jejich osobní erudice. Většina kontrolovaných sešitů je pravidelně kontrolována, ne všechny však vykazují požadovanou úpravu, která je nezbytná pro rozvíjení návyků a volných vlastností mentálně postižených žáků.

Sledovaná klasifikace byla vedena snahou o objektivitu a přiměřenost, v některých případech nebyla dostatečně zdůvodněná.

Efektivní a systematické vedení žáků k rozvíjení sebereflexních schopností nebylo zaznamenáno.

Interakce a komunikace

Učitelé respektovali osobnost žáků, uplatňované formy komunikace však nevedly ve všech případech k vytvoření a upevnění kladného klimatu třídy. Žáci nebyli systematicky vedeni ke vzájemné spolupráci a k dodržování pravidel společenského styku (absence pozdravu na počátku či konci hodiny, vykřikování apod.).

Pouze ojediněle učitelé dbali na rozvíjení komunikativních dovedností žáků. V některých vyučovacích jednotkách pedagogové vytvářeli prostor pro vyjadřování vlastního názoru žáků, byla zaznamenána velmi dobrá komunikace mezi učiteli a žáky založená na vzájemné důvěře. Někteří vyučující naopak vyžadovali pouze jednoslovné odpovědi, a to i v předmětech, které rozvoj těchto dovedností mají zakotveny přímo v učebních osnovách (český jazyk, řečová výchova).

Příznačným rysem několika hodin byla nekázeň, která úzce souvisela s nedostatky zjištěnými v oblasti psychohygienických podmínek, používaných metod a forem práce a užívaných motivačních metod. Někteří učitelé však dovedli pro snížení výskytu nežádoucího chování

žáků využívat preventivních strategií.

Rezervy byly zjištěny v oblasti používání spisovného jazyka ze strany vyučujících.

Hodnocení kvality vzdělávání

Na základě zjištěných skutečností jsou personální podmínky ve smyslu odborné a pedagogické způsobilosti hodnoceny jako velmi dobré. Materiální podmínky pro výuku předmětů naukového charakteru jsou průměrné, podmínky psychohygienické jsou hodnoceny stupněm pouze vyhovující. Oblasti plánování a přípravy výuky, používaných forem a metod práce a motivace a hodnocení vykazují převahu negativních zjištění - jsou hodnoceny jako pouze vyhovující. Úroveň spolupráce a komunikace je vzhledem k širokému rozptylu inspekčních hodnocení od stupně velmi dobrý až po nevyhovující hodnocena jako průměrná.

Kvalita vzdělávání v předmětech naukového charakteru je celkově hodnocena jako pouze vyhovující.

Pracovní vyučování

Na výuku pracovního vyučování je 60 žáků zvláštní školy rozděleno do sedmi skupin. Žáci nižšího stupně jsou vyučováni v třídních kolektivech, od 4. ročníku jsou utvořeny skupiny chlapců a skupiny děvčat. Každou skupinu učí jeden učitel všem složkám pracovního vyučování.

Plánování a příprava výuky

Časová dotace odpovídá ve všech třídách a skupinách schválenému učebnímu plánu. V 9. ročníku je vyučováno šesti hodinám pracovního vyučování, zbývající dvě hodiny jsou v souladu s dodatky k učebnímu plánu nahrazeny jednou hodinou českého jazyka a jednou doplňovací hodinou.

Učitelé mají zpracované tematické plány. Kontrolou bylo zjištěno, že jsou spíše formální, jsou málo konkrétní, takže není vyloučena duplicita výrobků či činností v dalších ročnících. Práce pěstitecké jsou v tematických plánech obsaženy jen okrajově, což je způsobeno nevyhovujícími podmínkami – viz další text.

Kontrola tematických plánů a zápisů v třídních knihách prokázala, že není plněno osnovami doporučené rozdělení hodin pro výuku tří složek pracovního vyučování. Například učivo uvedené v osnovách dílenských prací není ve skupinách dívek plánováno ani zařazováno, od začátku školního roku nebyla děvčata některých ročníků v dílnách ani jednou, přestože dílenským pracím mají věnovat asi 33% vyučovacího času.

Podmínky výuky

Téměř všechny sledované hodiny pracovního vyučování byly odučeny vyučujícími splňujícími podmínky odborné a pedagogické způsobilosti pro práci ve speciálním školství. Jedinou výjimkou byla výuka ve skupině 4., 5. a 6. ročníku, kterou zajišťovala učitelka bez odborné a pedagogické způsobilosti. Dochází tím k porušení § 3 odst. 1 zákona ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů, § 51 odst. 1 zákona FS ČSSR č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol a středních škol, ve znění pozdějších předpisů a § 1, 2 odst. 1, 4 vyhlášky MŠMT ČR č. 139/1997Sb., o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců.

Kvalita výuky je spíše než odbornou a pedagogickou způsobilostí ovlivněna faktem, že vyjma jednoho muže učí předmětu ženy bez náležitých odborných znalostí a dovedností, což vede k metodickým chybám popsaným dále.

Pro výuku pracovního vyučování jsou vytvořeny dobré podmínky pouze pro práce dílenské a práce v domácnosti, pro práce pěstitelské potřebné zázemí chybí. Původní školní pozemek byl před několika lety v rámci restituce vrácen původnímu majiteli, u školy je pozemek velice malý, upravený spíše jako okrasná zahrada. O přidělení náhradního odpovídajícího pozemku jsou s Městským úřadem Náchod vedena zatím neúspěšná jednání. Daný stav neumožňuje plnit osnovy pěstitelských prací.

Výuka dílenských prací probíhá ve dvou dílnách, z nichž jedna byla během inspekce mimo provoz z důvodu malování. Vybavení pracovními stoly a potřebným nářadím je odpovídající, chybí elektrické přístroje (ruční vrtačka apod.), v případě potřeby užívá jeden z vyučujících nářadí vlastní. Pro výuku není dostatek materiálu, zvláště dřeva. Protože každý žák pracuje s jiným druhem a jinou silou dřeva, jsou podmínky pro splnění úkolu značně rozdílné, přestože časový prostor je pro všechny žáky stejný.

V dílnách je vyvěšen řád odborné pracovny, k dispozici je lékárníčka. Pracovní zástěry jsou pořizovány z rozpočtu školy.

Kvalitně je vybavena cvičná kuchyně. V průběhu inspekce byla využita spíše pro ruční práce, během nichž byly jednou či dvěma žákyněmi připravovány jednoduché pokrmy.

V bezprostřední blízkosti cvičné kuchyně je šicí dílna vybavená elektrickými a jedním mechanickým šicím strojem. Při sledovaných hodinách nebyly využity, dívky se v šicí dílně věnovaly pletení a návrhům oděvů.

V žádné ze sledovaných hodin nebyla užita didaktická technika.

Psychohygienické zásady jsou v podstatě dodržovány. V případě tříhodinových bloků výuky jsou dodržovány přestávky, žáci v dílně mají možnost se posadit. Pouze v hodinách, které byly odučeny ve třídách, chyběla vhodná relaxace a občasná změna polohy při práci.

Organizace, formy a metody výuky

Struktura hodin odpovídala věku žáků jen v části sledovaných hodin. V některých skupinách žáků vyššího stupně zvláštní školy byla činnost v tříhodinových blocích dělena na práce různého charakteru, žáci každou hodinu dělali jinou činnost. Toto časté střídání činností sice přispívá k udržení zájmu, ale není dostatečnou přípravou na výuku v odborných učilištích, kde odborný výcvik probíhá v šestihodinových blocích.

Organizační pokyny byly přiměřené věku a možnostem žáků. Individuální schopnosti žáků byly zohledňovány pouze v jedné skupině, kde pro žáky s rychlejším pracovním tempem a rozvinutější jemnou motorikou byla připravena práce navíc.

Pouze v jedné skupině pracovali žáci část hodiny ve dvojicích, jinde nebyl pro vzájemnou pomoc žákům vytvořen prostor, v jedné ze sledovaných hodin byla vzájemná pomoc striktně zakazována.

Ve výuce byly u některých učitelů sledovány metodické chyby, spočívající v toleranci špatných pracovních návyků žáků (špatné držení kladiva, špatné postavení leváka u svěráku, chyby v držení pletací příže). Nevhodný byl i přístup učitelky, která žáky neučila, jak pracovat, ale většinu činností za žáky dělala sama.

Při pracích v domácnosti byly vhodně využívány další zdroje informací - odborné knihy, časopisy apod.

Vyučovací čas byl většinou efektivně využit, k čemuž přispívalo výše popsané střídání činností

(například hodina prací v domácnosti, hodina dílenských prací apod.). Samostatná aktivita žáků byla navozována jen výjimečně.

Motivace a hodnocení

Vstupní motivační metody byly užívány pouze v případě, že žáci začínali s novým výrobkem či novým učivem. Jinak byli pouze vyzváni k pokračování v rozdělané práci. Pozorování potvrdilo, že neúčinnějším motivačním prvkem v hodinách pracovního vyučování je odbornost a erudice učitele.

Průběžná motivace byla realizována především formou pozitivního hodnocení práce žáků. Hodnocení výkonu žáků bylo v přímé souvislosti s cílem hodiny. Bylo prováděno pouze v jedné ze sledovaných hodin, kdy žáci dokončili výrobek. Klasifikace výrobků měla silně motivační charakter, všichni žáci byli ohodnoceni známkou 1, i když v kvalitě výrobků byly značné rozdíly. Učitelka v tomto případě vhodně zdůraznila, že každý žák přistupuje k práci s různými předpoklady a proto musí známka vyjadřovat i míru úsilí, kterou práci věnuje.

V případě potřeby byla žákům poskytována pomoc, i když někdy málo kvalifikovaná a věcně nesprávná.

Stejně jako v naukových předmětech nebylo v některých hodinách provedeno v závěru hodnocení ani sebehodnocení výkonu žáků.

Interakce a komunikace

Úroveň spolupráce mezi žáky a pedagogy byla ve sledovaných hodinách různá. V některých hodinách žáci zcela bez problémů akceptovali dohodnutá pravidla jednání, pracovali se zájmem a chutí, bez jakýchkoliv projevů nežádoucího chování. Naopak v jiných hodinách žáci učitele nerespektovali a byli značně neukázněni. O tom, že hodiny pracovního vyučování probíhají tímto způsobem opakovaně, svědčí postoj učitelů, kteří si nežádoucích projevů chování žáků nevšimli. Nevhodné společenské chování se projevovalo rovněž u části vyučujících (například tím, že na vstup inspektorky do třídy vůbec nereagovali, nepozdravili ani nevyzvali k pozdravu žáky).

Komunikativní schopnosti žáků nebyly odpovídajícím způsobem rozvíjeny. Žáci byli jen zřídka vedeni k tomu, aby o postupu práce hovořili, aby dovedli pojmenovat, co se jim podařilo či ne.

Část učitelů neprojevovala v průběhu inspekce snahu o navázání pozitivních vztahů se žáky, atmosféra některých hodin byla chladná až nepřátelská. Stejný vztah projevovali vyučující i k inspekci. Prostředí důvěry, spolupráce a přiměřené tolerance bylo sledováno zhruba v polovině hospitovaných hodin.

Rozdělení žáků do skupin na určité práce bylo nepromyšlené, stejná práce co do obtížnosti a rozsahu byla zadána bez rozmyslu tříčlenné skupině žáků či žákovi samotnému, motorické dovednosti nebyly v tomto případě rozhodující. Spolupráce mezi žáky, jak je již napsáno výše, byla ojedinělá.

V plánování a přípravě výuky byly zjištěny závažné nedostatky, oblast je hodnocena jako pouze vyhovující. Personální podmínky jsou z hlediska odborné a pedagogické způsobilosti velmi dobré, materiální a psychohygienické podmínky průměrné stejně jako motivace a hodnocení. Ostatní sledované oblasti, interakce a komunikace, jsou hodnoceny jako pouze vyhovující.

Úroveň výuky pracovního vyučování hodnocena jako průměrná.

Hodnocení kvality vzdělávání

Celkově je kvalita vzdělávání hodnocena jako pouze vyhovující.

HODNOCENÍ KVALITY ŘÍZENÍ

Plánování

Ředitel školy zpracoval koncepční záměry písemnou formou pod názvem Koncepce školy pro období školních let 1999/2000 a 2000/2001. Důvodem tohoto časového omezení je dle vyjádření ředitele nejasná situace v oblasti speciálního školství. Koncepce se krom úvodních ustanovení zabývá:

- oblastí výchovně vzdělávací – cílem je zajistit kvalitní přípravu pro studium na odborných učilištích, více pracovat s pochvalou, zkvalitňovat výuku pracovního vyučování a prosazovat účinná opatření v protidrogovém systému,
- oblastí ekonomickou a materiálně technickou – stanovuje hlavní úkoly týkající se dovybavení školy a konkretizuje plánované opravy a úpravy,
- oblastí personální – cílem je zajistit speciální pedagogy v souvislosti s brzkým odchodem části pedagogického sboru do starobního důchodu.

Část záměrů, týkající se zejména oblastí materiálně technické, byla již v době inspekce realizována.

S koncepcí jsou učitelé seznámeni, je vyvěšena ve sborovně na nástěnce.

Na koncepci navazuje Plán práce školy na školní rok 2000/2001. Obsahuje :

- obecné vymezení hlavních úkolů pro školní rok 2000/2001,
- realizaci hlavních úkolů s určením měsíce konání a s určením odpovědného pracovníka, zabývá se úkoly ve výchovně vzdělávacím procesu, zefektivňováním řídicí práce, spoluprací s rodiči a personálním zajištěním provozu školy,
- plán výchovně vzdělávací činnosti ve školní družině,
- plán výchovného poradce,
- minimální preventivní program na školní rok 2000/2001,
- plány obou pracovišť speciální mateřské i základní školy při nemocnici.

Z výčtu vyplývá, že plánování je pojato jako ucelený systém plánů včetně vymezení základních cílů v jednotlivých oblastech práce školy.

Podle zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení čj. 22 563/2000-21 ze 14. 7. 2000 mají být ve škole vzdělávání pouze žáci zvláštní školy, mateřské školy při nemocnici a základní školy při nemocnici. Pomocná škola ani její přípravný stupeň nejsou do sítě škol zařazeny. Škola tedy nevzdělává žáky v souladu se zařazením do sítě. Tím dochází k porušení § 13b odst. 9 zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

Nepovinné předměty nejsou zavedeny, důraz je kladen na zájmovou činnost žáků. V tomto školním roce mají žáci možnost pracovat v osmi zájmových kroužcích s různou tematikou (kroužky ručních prací, dramatické a literární výchovy, zdravotní, rukodělný a sportovní kroužky s různým zaměřením). Navíc mají žáci možnost půjčovat si knihy z kvalitně vybavené školní knihovny.

Individuálně vzdělávací plány mají zpracované žáci se závažnými problémy. Žákyně s výchovnými problémy, která byla v době inspekce na psychiatrickém léčení, má omezenou

dobu docházky do školy na čtyři hodiny denně. Žák se sluchovým postižením má individuálně vzdělávací plán zpracovaný Speciálně pedagogickým centrem pro sluchově postižené Hradec Králové. Dva žáci se zrakovým postižením mají rozvrh hodin posílen o jednu hodinu práce s lupou týdně a dojíždí za nimi speciální pedagožka Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené Hradec Králové. V době konání inspekce se tato speciální výuka nekonala ani nebyl určen zástup, takže plánovaná hodina výuky navíc je uskutečňována nepravidelně.

Organizování

Ředitel školy je ve funkci od roku 1988, při posledním hodnocení v roce 1998 byl ve funkci potvrzen. Pro práci ve speciálním školství nespĺňuje podmínky odborné a pedagogické způsobilosti, nemá vystudovanou speciální pedagogiku. Jeho zástupkyně, která funkci vykonává již 23 let, kvalifikační předpoklady splňuje. Kompetence a rozsah její činnosti jsou dány písemně, jsou jasně a přehledně vymezeny. Dokument je podepsán ředitelem školy i zástupkyní ředitele.

Provozní pracovníky řídí školník. Funkci výchovného poradce vykonává učitel bez absolvovaného specializačního studia výchovného poradenství. Rovněž je určena protidrogová koordinátorka. Všichni jmenovaní pracovníci jsou výkonem funkce písemně pověřeni.

Pro odloučená pracoviště nejsou určeni pracovníci, kteří by byli pověřeni vedením daných úseků. Jedná se o třídy pomocné školy a třídy speciální mateřské a základní školy. Veškeré kompetence mají u těchto součástí školy ředitel a zástupkyně ředitele, což vzhledem ke vzdálenosti objektů není zárukou účinného řízení ve všech oblastech.

Kompetence a úkoly všech zaměstnanců školy jsou jasně vymezeny. Na listu s názvem Přidělení povinností jsou jednotlivým pracovníkům písemně a konkrétně sděleny jejich povinnosti, součástí je podpis pracovníka, podpis ředitele a doba platnosti. Krom toho ředitel vypracoval jmenný seznam učitelů a jim přidělených úkolů.

Dokumentace školy upravující organizaci výchovně vzdělávací činnosti školy je vedena. Je zpracován řád školy. V jednotlivých bodech se zabývá docházkou žáků do školy, jejich chováním a zacházením se školním majetkem. Další ustanovení požadovaná § 15 vyhlášky č. 291/1991 Sb., o základních školách, v platném znění, jsou uvedena v dokumentech s názvy Režim školy a Režim školy - povinnosti učitelů.

Výuka začíná vzhledem k dojíždění žáků z okolních obcí v 7:45 hodin. Délka přestávek je dodržena. Dvě z vyučovacích hodin jsou s ohledem na odjezdy autobusů zkráceny na 40 minut, což § 9 odst. 2 vyhlášky č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách, umožňuje.

Namátkově byla kontrolována povinná dokumentace školy:

- Rozhodnutí o zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení čj. 22 563/2000-21 ze 14. 7. 2000 – podle jeho znění škola nesdružuje pomocnou školu ani přípravný stupeň pomocné školy,
- třídní knihy a třídní výkazy – vedeny s formálními nedostatky, které byly s ředitelem během inspekce projednány, zejména přístup vyučujících k povinným záznamům (např. v třídní knize II. třídy (3. ročník) v týdnu od 15. do 19. ledna 2001 je uveden v předmětu matematika jediný zápis „pětiminutovka,, přestože uvedený ročník má v rozvrhu čtyři hodiny matematiky týdně, dále učitelé nezapisovali chybějící žáky v první vyučovací hodině, jak jim stanoví interní předpis Režim školy - povinnosti učitelů - z osmi sledovaných hodin byla tato skutečnost zjištěna pětikrát.

- katalogové listy - nejsou vedeny u všech žáků, většinou jsou nahrazeny tiskopisem SEVT z roku 1983 s názvem Záznam dlouhodobého výchovně vzdělávacího plánu - tento záznam neobsahuje veškeré požadované údaje, dochází tedy k porušení § 38a odst. 1 písm. b) zákona č. 29/1984 Sb., o soustavě základních, středních a vyšších odborných škol, v platném znění.
- osobní dokumentace zdravotně postižených žáků – vedena, z kontrolovaných spisů žáků 1. – 3. ročníku vyplývá kvalitní spolupráce školy s Pedagogicko-psychologickou poradnou Náchod, v zařazování žáků do zvláštní školy nebyly shledány nedostatky,
- rozvrhy hodin všech tříd – kontrolou bylo zjištěno, že žáci 1. ročníku mají jednou v týdnu 5 vyučovacích hodin v jednom sledu, což je porušení § 9 odst.3 vyhlášky č. 291/1991 Sb., o základní škole, v platném znění; nevhodné se dále jeví rozdělení týdenního počtu výuky matematiky pouze do 3 dnů a skutečnost, že neefektivnější hodiny v 7. a 8. ročníku jsou v pondělí z organizačních důvodů věnovány výtvarné a hudební výchově,
- personální dokumentace – řádně vedena,
- zápisy z jednání pedagogických rad – vedeny protokolárně se všemi požadovanými náležitostmi.

Jednání pedagogické rady jako poradního orgánu ředitele školy se konají dle plánu sedmkrát ročně. Ze zápisů vyplývá, že při jednáních jsou diskutovány otázky hodnocení prospěchu a chování žáků, jsou přidělovány konkrétní úkoly pracovníkům. Plnění úkolů je kontrolováno.

Metodické sdružení ve zvláštní škole není zřízeno.

Veškeré informace jsou vyučujícím sdělovány při jednání pedagogických rad a na provozních poradách. Provozní porady nejsou plánovány, konají se dle potřeby a jsou z nich pořizovány zápisy. Z kontroly vyplynulo, že v tomto školním roce se konala pouze jedna provozní porada.

Další informace se učitelé dovídají z nástěnky umístěné ve sborovně. Vzhledem k velikosti školy se přenos značného množství informací provádí též formou osobního jednání. Při naléhavých neočekávaných akcích jsou svolávány porady ráno před vyučováním.

Osobní údaje o zaměstnancích i žácích jsou chráněny před zneužitím či odcizením v uzamykatelných skříňkách a místnostech.

Třídní schůzky jsou svolávány 3 – 4 krát ročně. Účast rodičů je velice nízká, rodiče spíše školu navštěvují mimo třídní schůzky. Snaha ředitele o založení rady školy se nesetkala s úspěchem pro naprostý nezájem ze strany rodičů.

O prospěchu a chování svých dětí se rodiče dovídají ze sešitků a žákovských knížek. Jejich kontrola prokázala, že v četnosti známek jsou podstatné rozdíly, v jedné ze tříd se známky téměř nezapisují, například v VI. třídě jsou za pololetí pouze 2 - 3 známky z českého jazyka, jinde jsou známky průběžně zaznamenávány. Zvýšení počtu známek doporučovala inspekce již v roce 1992. Rovněž množství zápisů o nevhodném chování žáků a absence pochval v některých žákovských knížkách nesvědčí o správně prováděné kontrolní činnosti vedení školy.

Vedení a motivování pracovníků

Základní povinnosti učitelů jsou stanoveny v Řádu školy, který obsahuje několik dokumentů na sobě nezávislých. Jedním z nich je Režim školy - povinnosti učitelů. Dokument není datován ani opatřen číslem jednacím. Prokazatelné seznámení pracovníků s jeho obsahem nebylo doloženo, v zápisech z jednání pedagogické rady je však zmínka o seznámení učitelů s Řádem školy uvedena. Povinnosti uvedené ve zmíněném dokumentu nebyly v plném rozsahu učiteli dodržovány - např. již výše popsání nezapisování chybějících žáků do třídních knih při první

vyučovací hodině. Dále všichni učitelé školy nemohou mít třídní výkazy uloženy „na ředitelství školy,“ neboť zmiňovaný dokument neřeší situaci v odloučených pracovištích (týká se pomocné školy a speciálních škol při nemocnici).

Rovněž tak nejsou dodržována ze strany učitelů některá ustanovení další součásti Řádu školy, a to Režimu školy. Tento dokument je obdobně formální úrovně jako Režim školy - povinnosti učitelů, není datován ani opatřen čj., seznámení pracovníků s jeho obsahem není průkazné. Přestože vedení školy bylo například v průběhu inspekce upozorněno na skutečnost, že žáci nedocházejí do jídelny ani z ní neodcházejí společně za doprovodu učitele (jak je stanoveno v tomto dokumentu), nebyla v následujících dnech zjednána náprava.

Součástí motivačního systému školy je propracovaný Vnitřní platový předpis č. 1/2000. S tímto dokumentem, který uvádí mimo jiné kritéria pro přiznání nadtarifních složek mzdy, byli pracovníci prokazatelným způsobem seznámeni.

Prvkem nehmotné stimulace pracovníků je neformální pochvala či poděkování ze strany vedení školy a občasná společná posezení mimo areál školy, kterých se však neúčastní všichni pracovníci.

Vedení školy umožňuje pracovníkům účast na akcích vztahujících se k dalšímu vzdělávání pedagogů (semináře Centra vzdělávání Náchod a Centra vzdělávání Hradec Králové). Stručnou zprávu z účasti na semináři podávají pedagogové při nejbližším jednání pedagogické rady. Na provozních poradách vystupují učitelé se stručnými referáty z článků z časopisu Speciální pedagogika. Jedna učitelka, vyučující ve zvláštní škole, si doplňuje vzdělání bakalářským studiem speciální pedagogiky. Rovněž ve speciální škole při nemocnici si jedna z pedagožek rozšiřuje kvalifikační předpoklady tříletým rozšiřujícím studiem speciální pedagogiky. Další vzdělávání pedagogů je však celkově nesystematické a postrádá jasnou koncepci.

Při přidělování hodin se vedení školy nedaří respektovat osobnostní předpoklady jednotlivých pracovníků (např. zařazení vychovatelky na výuku ve 4. a 5. ročníku, kde vzhledem ke svým osobnostním předpokladům nemá u žáků přirozenou autoritu, žáci ji jako pedagoga nerespektují).

Nekvalifikovaným učitelům není poskytována ze strany vedení školy systematická a účinná pomoc.

Interpersonální klima bylo na základě subjektivního posouzení shledáno jako uzavřené - činnosti byly často prováděny formálně, učitelé se k řadě úkolů stavěli lhostejně.

Kontrolní mechanismy

Kontrolní činnost vedení školy vychází ze dvou základních dokumentů s názvem Plán kontrolní a hospitační činnosti na školní rok 2000 - 2001 (nedatováno, předložil ředitel školy) a Kontrolní a hospitační činnosti - rámcový plán na školní rok 2000 - 2001 (nedatováno, předložila zástupkyně ředitele školy). V obou dokumentech jsou v měsíčním členění zachyceny hlavní úkoly a zaměření hospitační a kontrolní činnosti.

Ředitel školy zaznamenává provedené hospitace průběžně do svého pracovního plánu, v letošním školním roce provedl 12 hospitací, a to zhruba v souladu se stanoveným plánem. Z hospitací jsou prováděny zápisy na tiskopisech, závěry z hospitací jsou podepsány pedagogem. Záznamy z kontrol pořizuje ředitel pouze v případě negativního zjištění, tyto záznamy jsou podepsány kontrolovaným pracovníkem.

Zástupkyně ředitele si z hospitací provádí neformální zápisy, které jsou podepsány hospitovaným. V letošním školním roce provedla 23 hospitací, a to i na odloučených

pracovištích školy.

Při pohospitačním rozhovoru ředitele s vyučující, který byl proveden v přítomnosti inspekce, byl shledán soulad v základních oblastech hodnocení, a to jak v kladech, tak v záporech společně sledované hodiny. Jak plyne ze zápisů z hospitací provedených ředitelem školy a jeho zástupkyní, jsou jejich závěry oproti zjištěním inspekce nadhodnoceny.

Výroční zprávu za školní rok 1999 - 2000 lze pro její analytickou a kritickou hodnotu považovat za součást sebeevaluačních procesů školy. Je koncipována v souladu s právními předpisy. Některé údaje v ní uvedené jsou však v rozporu s § 5 odst. 5, s § 9 písm. a) a s § 15 odst. 1 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, tím, že byly zveřejněny osobní a citlivé údaje žáků, aniž by jejich zákonní zástupci dali k takovému postupu písemný souhlas.

Hodnocení kvality řízení

Kvalita, rozsah a účelnost plánování jsou vzhledem k velikosti a podmínkám školy hodnoceny jako velmi dobré. Organizování je hodnoceno jako průměrné. Vedení a motivování pracovníků netvoří ucelený systém s kontrolními mechanismy. Určitá pozitivní zjištění v těchto oblastech jsou zhruba v rovnováze se zjištěními negativními. Obě oblasti jsou hodnoceny jako průměrné.

Celkově je kvalita řízení hodnocena jako průměrná.

VÝČET DOKLADŮ, O KTERÉ SE INSPEKČNÍ ZJIŠTĚNÍ OPÍRÁ

- Rozhodnutí o zařazení do sítě škol, předškolních zařízení a školských zařízení čj. 22 563/2000-21 ze 14. 7. 2000,
- Koncepce školy pro období školních let 1999/2000 a 2000/2001 z 3. září 1999,
- Plán práce školy na školní rok 2000/2001 – bez čj., nedatován,
- Plán ředitele školy na školní rok 2000/2001 – bez čj., nedatován,
- Řád školy - bez čj., nedatován,
- Režim školy - bez čj., nedatován,
- Režim školy - povinnosti učitelů - bez čj., nedatován,
- třídní knihy ve školním roce 2000/2001,
- rozvrh hodin ve školním roce 2000/2001,
- tematické plány ve školním roce 2000/2001,
- žákovské knížky ve školním roce 2000/2001,
- pedagogické deníky učitelů vedené ve školním roce 2000/2001,
- sešity žáků ve školním roce 2000/2001,
- Přidělení povinností ze dne 1. září 2000,
- Správcovství sbírek a kabinetů ze dne 1. září 2000,
- zápisy z jednání pedagogické rady ve školním roce 2000/2001,
- Kompetence a rozsah činností - zástupce ředitele školy ze dne 1. července 2000, bez čj.,
- Vnitřní platový předpis č. 1/2000 ze dne 31. července 2000,

- Plán kontrolní a hospitační činnosti na školní rok 2000 - 2001, bez čj., nedatován,
- Kontrolní a hospitační činnost - rámcový plán na školní rok 2000 - 2001, bez čj., nedatováno,
- hospitační záznamy ředitele školy ve školním roce 2000/2001,
- hospitační záznamy zástupkyně ředitele školy ve školním roce 2000/2001,
- Výroční zpráva za školní rok 1999 – 2000, nedatováno, bez čj.,
- Zápis z inspekce konané dne 5. a 6. února 1992, bez čj.,
- Záznam o školní inspekci čj. 11/92 ze dne 14. května 1992,
- Záznam o školní inspekci čj. 8/93 ze dne 15. března 1993.
-

ZÁVĚR

Speciální škola Josefa Zemana, Náchod, Kladská 335, vzdělává ve zvláštní škole žáky, kteří nemohou být pro rozumové nedostatky vzděláváni v základních školách.

Pozitiva:

- *jasné rozdělení pravomocí mezi ředitele školy a jeho zástupkyni, konkrétní vymezení kompetencí pracovníků,*
- *propracovaný vnitřní platový předpis.*

Negativa

- *nízká úroveň kvality vzdělávání takřka ve všech sledovaných oblastech,*
- *nízká účinnost kontrolní a hospitační činnosti.*

Doporučení

- *zefektivnit kontrolní a hospitační činnost, zvýšit nároky na kvalitu výchovně vzdělávacího procesu,*
- *pro získání přehledu o moderních metodách a formách práce zorganizovat a umožnit učitelům hospitace v jiných speciálních školách,*
- *změnit celkové klima školy, vytvořit pro žáky přiměřeně náročné, ale přátelské školní prostředí,*
- *usilovat o získání mladých speciálních pedagogů.*

Z údajů uvedených v předešlých kapitolách inspekční zprávy vyplývá, že v práci školy dosud nebyla realizována doporučení k odstranění nedostatků zjištěných inspekcí již v roce 1993 (malý počet známek, nepostačující míra práce s pochvalou, rezervy v plnění učebních osnov pěstitelských prací, malá četnost kontrolní činnosti v předmětu pracovní vyučování).

Během inspekční činnosti nebylo v kontrolovaných oblastech zjištěno neefektivní využívání finančních prostředků přidělených ze státního rozpočtu.

Podmínky výchovně vzdělávací činnosti školy jsou průměrné, kvalita vzdělávání je pouze vyhovující, řízení školy je průměrné.

Celkově je škola hodnocena jako průměrná.

Složení inspekčního týmu a datum vyhotovení inspekční zprávy

Razítko

Školní inspektoři	Titul, jméno a příjmení	Podpis
Vedoucí týmu	Mgr. Věra Nosková	Věra Nosková v. r.
Členka týmu	PaedDr. Olga Talášková	Olga Talášková v. r.

V Hradci Králové dne 22. února 2001

Datum a podpis ředitele školy stvrzující převzetí inspekční zprávy

Datum převzetí inspekční zprávy: 22. února 2001

Razítko

Ředitel školy	Podpis
Petr Bryksí	Bryksí v. r.

Předmětem inspekce bylo dílčí zhodnocení činnosti školy dle § 18 odst. 3, 4 zákona ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů.

Dle § 19 odst. 8 téhož zákona může ředitel školy podat připomínky k obsahu inspekční zprávy České školní inspekci do 14 dnů po jejím obdržení. Připomínky k obsahu inspekční zprávy jsou její součástí.

Hodnotící stupnice

Stupeň	Širší slovní hodnocení
Vynikající	<i>Zcela mimořádný, příkladný</i>
Velmi dobrý	<i>Výrazná převaha pozitiv, drobné a formální nedostatky, nadprůměrná až spíše nadprůměrná úroveň</i>
Průměrný	<i>Negativa a pozitiva téměř v rovnováze, průměrná úroveň</i>
Pouze vyhovující	<i>Převaha negativ, výrazné nedostatky, citelně slabá místa</i>
Nevyhovující	<i>Zásadní nedostatky, které ohrožují průběh výchovně-vzdělávacího procesu.</i>
Plní, je v souladu	<i>Dodržuje, čerpá účelně, efektivně</i>
Neplní, není v souladu	<i>Nedodržuje, nečerpá účelně, efektivně</i>

Další adresáti inspekční zprávy

Adresát	Datum předání/odeslání inspekční zprávy	Podpis příjemce nebo čj. jednacího protokolu ČŠI
OÚ, referát školství, Náchod	2001-03-09	091 184/01-4009

Připomínky ředitele školy

Datum	Čj. jednacího protokolu ČŠI	Text
-	-	Připomínky nebyly podány.